

Hoewel de Sociaal-Economische Raad (SER) van tijd tot tijd kritiek ondervindt, wordt aan de Raad sinds zijn ontstaan in 1950 grote invloed op het overheidsbeleid toegedicht. Wetenschap en journalistiek hebben regelmatig verhaald over de grote betekenis voor het naoorlogse sociaal-economisch beleid, waarbij de regering en het parlement veelvuldig voor het blok zouden zijn gezet door unanieme SER-adviezen. Het causale verband tussen SER-advisering en overheidsbeleid werd eenvoudig verondersteld. De bedoeling achter de SER in het naoorlogse, verzuilde Nederland anno 1950 was evident en is nog steeds leidend: de leiders van de sociaal-economische sector worden in de SER geacht samen met onafhankelijke deskundigen voor het algemeen

belang te schikken en te plooiën ten behoeve van de besluitvorming door regering. In de studie is nagegaan hoe binnen het gezelschap van werkgevers, werknemers en kroonleden de belangrijkste loon- en prijspolitieke adviezen van de SER tot stand kwamen en of deze de besluitvorming in politiek Den Haag tussen 1950 en 1993 daadwerkelijk hebben beïnvloed. De loon- en prijspolitiek was, zij het in afnemende mate, tot ver in de jaren tachtig een heikel politiek en sociaal-economisch thema, waarvoor de SER regelmatig werd ingeschakeld.

Vastgesteld is dat in de jaren vijftig de SER-adviezen over de loonpolitiek en de loonontwikkeling allerm minst van betekenis zijn geweest voor het gevoerde overheidsbeleid. De kabinetten-Drees lieten zich in de jaren 1948–1958 sterk leiden door hun eigen overtuigingen en stonden afhoudend en wantrouwend tegenover de SER. Voor de Raad hadden ze niet veel acht. Waar mogelijk werd nauw samengewerkt tussen overheid en bedrijfsleven, maar waar de regeringen hun economische en politieke doelstellingen te zeer bedreigd zagen door het optreden van het georganiseerde bedrijfsleven trokken zij de teugels onverbiddelijk aan. Zo mocht onder geen beding een door het bedrijfsleven opgeroepen loon-prijsspiraal de inflatiedoelstellingen aantasten. Maar onder invloed van de oplopende conjunctuur in de jaren vijftig en de krapte op de arbeidsmarkt, toonde het georganiseerde bedrijfsleven zich steeds minder inschikkelijk om mee te gaan met het overheidsbeleid. In navolging van de prijspolitiek werd in de jaren zestig de geleide loonpolitiek door de confessioneel-liberale regeringen losgelaten, door het georganiseerde bedrijfsleven op dit terrein meer bevoegdheden te geven. Dit, in combinatie met de steeds verder oplopende conjunctuur en de verdeeldheid over het sociaal-economisch beleid binnen de

Camphuis, W. (2009) *Tussen analyse en opportuniteit. De SER als adviseur voor de loon- en prijspolitiek*. Proefschrift. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen

overheidscoalities, maakte dat SER-adviezen een groter gewicht kregen in de besluitvorming door de regering. Daarvoor was unanimiteit binnen de SER zeker niet altijd een voorwaarde: als een SER-advies de regering een alternatief bood waarmee zij politiek uit de voeten kon, werd het goeddeels geaccepteerd. De jaren zeventig laten een gemengd beeld zien ten aanzien van de invloed van de SER-advisering. De polarisatie in de politiek en in het bedrijfsleven was groot. In die sfeer was de SER meestal niet bij machte alternatieven aan te reiken, waardoor de regeringen in de teruglopende economie bijvoorbeeld veelvuldig terugvielen op overheidsingrijpen in de lonen. Aan de andere kant

hield een SER-meerderheid wel verschillende malen de door het kabinet-Den Uyl voorgestane verhogingen van het minimumloon te realiseren.

Ook de periode 1982–1993 biedt een wisselend beeld ten aanzien van de betekenis van de loon- en prijspolitieke adviezen van de SER. Zo zetten de eerste twee kabinetten-Lubbers in de periode 1982–1989 een stevige sanering van de Nederlandse economie in en de SER-adviezen werden daaraan ondergeschikt gemaakt. Net als de kabinetten-Drees lieten de kabinetten-Lubbers er geen misverstand over bestaan dat zij ook zonder de SER en zijn adviezen konden. In enkele gevallen wist de SER in deze periode toch zijn punt te maken als er steun was die verder reikte dan de SER en die ook het parlement overtuigde.

Alles bij elkaar leert deze studie dat de betekenis van de SER in de beeldvorming sterk wordt overdreven. Elke regering in de onderzochte periode realiseerde zich dat in de Nederlandse overlegcultuur geen beleid mogelijk was zonder overleg vooraf met de betrokken belangenbehartigers. Maar geen regering liet zich het primaat van de sociaal-economische besluitvorming ontnemen of schrok ervoor terug de SER desnoods in te zetten als een instrument van de politiek om politiek getinte beleidsdoelstellingen te bereiken. De SER was overigens altijd de eerste om uit te dragen dat hij een adviseur en geen wetgever was. Een belangrijk deel van de onderzochte adviezen blijkt derhalve van geen of geringe betekenis te zijn geweest voor de besluitvorming door de regering; slechts in een beperkt aantal gevallen blijkt daarvan wel sprake.

WILLEM CAMPHUIS
Hoofd HRM-advies bij INHolland